

Ятищук Оксана

кандидат історичних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ В РОМАНІ УЛАСА САМЧУКА

«МАРІЯ»

Роман Уласа Самчука «Марія» є однією з важливих творів української літератури XX століття, який не лише порушує питання історичної і соціальної реальності того часу, але й глибоко занурюється в тему національної ідентичності. У цьому романі автор через долю головної героїні, Марії, та її родини, досліджує складні аспекти української самосвідомості, що формувалися в умовах глибокої національної та культурної кризи.

Дія роману «Марія» відбувається на початку XX століття, коли Україна перебувала під гнітом різних імперій, а національна свідомість українців була під впливом багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів. Цей період характеризувався численними спробами боротися за незалежність і самовизначення, але й водночас невизначеністю в питаннях національної ідентичності.

Улас Самчук через образи героїв і події, які розгортаються в його романі, майстерно відображає психологічний стан українців, які опинилися між двома світами – між підданством імперії та прагненням до національної свободи. Він показує, як ці обставини формують у свідомості простих людей уявлення про себе, свою роль у світі і своє місце в історії. Герої його роману «Жиють спокійним селянським життям. Сіють, збирають збіжжя, святять паску і кожний день зустрічають і проводять сонце» [3, с. 60].

Марія, головна героїня роману, є образом, що втілює саму Україну. Її особисті переживання і боротьба стають метафорою боротьби за національну самосвідомість. Вона – проста селянка, але її доля є не просто долею окремої

людини, а символом цілої нації, що шукає своє місце у світі: «Стане в своїй убогій хатині перед образами, он Мати Божа – спомин минулого, згорне на грудях руки і молиться. Вона вдячна Богові за соняшний день, за радість стояти з приложеною до чола долонею і захищатися від променя...» [3, с. 71].

Улас Самчук зображує Марію як людину, яка переживає внутрішній конфлікт, пов'язаний з її національною приналежністю. Вона намагається знайти гармонію між своїми особистими прагненнями та громадським обов'язком. Її образ глибоко пронизаний символізмом, оскільки її страждання, сприйняття несправедливості і боротьба за щастя стають частиною більшого процесу національного пробудження.

Марія стає тим символом, який поєднує духовне і матеріальне начало, між якими балансувала українська нація в епоху колоніальних обмежень. У той час, коли національна ідентичність була часто під загрозою з боку великих імперій, Марія виступає як носій української культури, традицій і мови, що є основою національної самобутності: «Вечори хутірські, коли сонце остаточно згасне, лунко стає і, коли співаєш, голос в'ється і обнімається з зорями. Марія підніме високі груди й виведе... Дзвенить, дзвенить її моторна, запашна пісня, й носить над полями, чайкою в'ється, розсипається лунами дзвонотонними...» [3, с. 12].

Особливу увагу в романі Улас Самчук приділяє мовній проблемі, адже саме мова є однією з основних складових національної ідентичності. Самчук описує ситуації, коли українці намагаються утримати свою мову в умовах, коли панують чужі мовні й культурні впливи: «- А-а! Здравствуй! Как поживаєш? Що ж, саломяной вдавой осталась?.. (...).

Хіба вона знала, що на це сказати? Коли б хоч по-людськи говорив, а то бозна-як...» [3, с. 62].

У «Марії» мова виступає як інструмент самоідентифікації. Герої роману часто мають на меті зберегти свою рідну мову, що є виразом їхньої належності до української культури. Однак, у той самий час, вони стикаються з викликами, коли їхнє мовне середовище стає більш політизованим, і мова стає не лише

засобом спілкування, а й символом боротьби за незалежність: «Матроство забувається і він стає людиною. Поволі забуває матюки, переходить на рідну мову, яка вертає йому родинний утлол» [3, с. 72].

Роман Уласа Самчука також виявляє, як національна ідентичність передається через покоління. Образи батьків і дітей, їхні стосунки в сім'ї, взаємодія з рідним селом і природою – усе це є основою формування української самосвідомості. Улас Самчук не лише показує особисту боротьбу своїх персонажів, але й розкриває колективну пам'ять, що зберігається в родинних, у культурних традиціях, у народній пісні, у вірі: «Гнат купив Домасі чоботи. Чоботи купувалися для матері молоді, але матері не було...Домаха тішилася подарунком, але до чобіт треба співати... Як же вона буде співати своїм старим голосом.

- За мене, людоньки, проспівас Марія. Сядь-но, дитино! Ти ж вмієш, ні?

Марія сіла за стіл. Одягнута і зав'язана по-молодицьки. На голові попеляста шовкова хустка, перев'язана червоною стрічкою. На шії багато справжніх дорогих коралів. (...).

Перед нею, на великому тарілі, перев'язані стрічкою, чоботи. Марія дивиться хвилину на них. Гості замовкають. Робиться зовсім тихо, і, піднявши високо повні груди, Марія сильним, дзвінким голосом починає:

Ото ті чоботи, що зять дав,
А за ті чоботи дочку взяв...
Чоботи, чоботи ви мої,
Наробили клопоту ви мені...» [3, с. 40].

У романі Уласа Самчука «Марія» українська ідентичність постає як складний, багатогранний процес, який тісно переплітається з історією, культурою, мовою та духовними цінностями народу. Через образ Марії, через переживання героїв, Улас Самчук майстерно передає болісний, але водночас сильний процес формування національної самосвідомості, що відбувається в умовах соціальних і політичних змін. Роман показує, як важливо зберігати свою

ідентичність, навіть коли зусилля по збереженню національної культури здаються безнадійними. «Марія» – це не лише історія однієї жінки, а й історія цілої нації, що знаходить своє місце у світі, не зважаючи на всі труднощі та випробування.

Список використаних джерел

1. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: В-во Портал, 2024. 416 с.
2. Жулинський М.Г. Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури. Київ: Наукова думка, 2010. 560 с.
3. Самчук У. О. Марія. Хроніка одного життя: роман / підгот. тексту та післямова С. П. Пінчука. Київ: Український письменник, 1999. 189 с.

Кравчук Вікторія,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
викладач Шумської філії МАН України,
Шумський ліцей Шумської міської ради

«ХТО МИ? НАРІД ЧИ ЧЕРНЬ?» – ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА

На сучасному етапі розвитку України особливої актуальності набуває питання національної ідентичності та єдності. Відродження та активізація національної свідомості у всі часи виступала чи не найголовнішим фактором збереження та розвитку націй, їхньої ідентичності. Чинником утворення власне української ідентичності поміж всього іншого стала українськість сприйняття, розуміння та ототожнення себе з нею в її етнічному, культурно-мистецькому, громадянсько-політичному вияві.

У процесі розбудови незалежної держави ми шукаємо дієві засоби виховання молодого покоління в дусі патріотизму та національної відповідальності. Особливу роль у цьому відіграє українознавство й українська